

Szabó Regina¹

A palesztin–izraeli konfliktus története és a béke lehetősége a Szentföldön

The Palestinian–Israeli Conflict – Chances of Reconciliation in the Holy Land

Az arab–izraeli konfliktus, szűkebb nevén a palesztin–izraeli konfliktus – habár Izrael Állam hivatalosan csak 1948 óta létezik – már a 20. század elején elkezdődött, és azóta változó intenzitással folyik politikai, katonai és gazdasági síkon egyaránt. Az elmúlt hetven év alatt a probléma természete sokat változott: a zsidók és a palesztinok között kialakult területi vita, amely a Szentföldet övezi, mára olyan globális konfliktussá nőtte ki magát, amelynek szereplőjévé vált az egész nemzetközi közösség. A tanulmány a konfliktus történeti áttekintése mellett a palesztin népi ellenállás és az izraeli telepítési politika alapvető jellemzőit ismerteti, valamint azok hatásait vizsgálja a két nép közötti megbékélés vonatkozásában.

Kulcsszavak: palesztin–izraeli konfliktus, izraeli telepítéspolitikai, palesztin népi ellenállás

Although the State of Israel officially only exists since 1948, the start of the Arab–Israeli conflict dates back to the beginning of the 20th century. The nature of the conflict has changed over the past seventy years: the territorial conflict about the Holy Land between the Jews and the Palestinians has evolved into a global conflict in which the whole international community takes part. Besides demonstrating the history of the conflict, the study intends to examine the features of both the Palestinian Popular Resistance and the Israeli settlement policy, and also their impact on the possibility of reconciliation in the Holy Land.

Keywords: Palestinian–Israeli conflict, Israeli settlement policy, Palestinian Popular Resistance

¹ Szabó Regina hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Szakkollégium. ORCID-azonosító: 0000-0002-7815-120X.

Történeti áttekintés

A hetvenes évek olajárrobbanása és a Bretton Woods-i rendszer összeomlása rámutatott arra, hogy egy-egy probléma nem értelmezhető egy dimenzióban, hiszen az egyre inkább sűrűsödő interakciók következtében egyre nagyobb mértékű interdependencia alakult ki a világ országai között. A hetvenes évek elején a neoliberais iskola két képviselője, Robert Keohane és Joseph Nye *Hatalom és interdependencia* című könyvükben fektették le az elmélet alapjait, amely szerint az államok között kialakuló kölcsönös függőség többirányú, nemcsak a világpolitikát, hanem az államok magatartását, tehát külpolitikáját is befolyásolja.²

A palesztin–izraeli konfliktus nemcsak a Szentföldön élő palesztinokat és izraelieket érinti, hanem a Közel-Keleten szétszóródott palesztin menekülteket, a környező arab országokat, az olyan nemzetközi szervezeteket, mint az Európai Unió vagy az ENSZ, valamint minden olyan országot, amelynek geostratégiai, gazdasági vagy bármilyen egyéb érdeke fűződik a régióhoz. Az arab–izraeli konfliktus, szűkebb nevén a palesztin–izraeli konfliktus – habár Izrael Állam hivatalosan csak 1948 óta létezik – már a 20. század elején elkezdődött, és azóta változó intenzitással folyik politikai, katonai és gazdasági síkon egyaránt. Az elmúlt hetven év alatt a probléma természete sokat változott: a zsidók és a palesztinok között kialakult területi vita mára olyan globális konfliktussá nőtte ki magát, amelynek az egész nemzetközi közösség szereplőjévé vált.

A konfliktus alapját az jelenti, hogy mind a palesztinok, mind az izraeliek történelmi otthonuknak tekintik azt a területet, amelyet Egyiptom, Jordánia, Szíria, Libanon és a Földközi-tenger határol. Az 1880-as évektől kezdve egészen az 1940-es évekig több hullámban és egyre növekvő számban zsidó menekültek érkeztek a Szentföldre. A modern kori zsidó bevándorlás, vagyis az *alija* (a zsidók Izraelbe történő költözése) azt a következményt vonta maga után, hogy az eredetileg ott élő palesztinok, a helyi zsidó közösségek, valamint a világ különböző pontjairól bevándorló zsidók között egyre inkább elmérgesedett a viszony, a két nép közötti összetűzések gyakorivá váltak. A bevándorlás mögött olyan okok álltak, mint a 19–20. század fordulóján elterjedt és egyre erősödő európai antiszemitizmus, a cári Oroszországban foganatosított zsidóellenes intézkedések, az 1929-es gazdasági válság. Az ötödik *alija* kiváltó oka Németország náci uralom alá kerülése volt.³

A második világháború közeledtével Nagy-Britanniának számos problémával kellett szembe néznie Palesztina területén. A brit mandátumterületen élő zsidó és arab lakosság között az ellentét egyre jobban kiéleződött, a szélsőséges csoportok erőszakos akciói pedig a briteket vették célba. A Dávid Király szálló 1946-os felrobbantása és az azzal járó súlyos embervesztés rámutatott, hogy London egyedül nem képes a Palesztinában eszkalálódott helyzet kezelésére. A nemzetközi rendezésre az ENSZ vállalkozott: 1947-re kidolgozott egy megosztási tervet, amelyet végül a tagállamok a 181. számú határozat formájában fogadtak el.⁴ A határozat két ország, egy szuverén palesztin és egy szuverén zsidó állam létrehozását irányozta elő. A határozat adta

² Kiss 2003, 45.

³ Kis-BENEDEK 2002, 61–86.

⁴ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének 181. számú határozata.

lehetőségekkel élve a cionista erők kikiáltották a zsidó állam függetlenségét, így 1948. május 14-én megszületett Izrael Állam. Az ENSZ közbenjárásával a lakosság egy része nem értett egyet: palesztin csapatok zsidó falvakat támadtak meg, a helyzet pedig egyre erőszakosabbá vált, amelynek Folke Bernadotte gróf svéd diplomata, az ENSZ közvetítője is áldozatául esett: 1948-ban zsidó szélsőségesek ölték meg.⁵

Izrael kikiáltásával létrejött a Közel-Keleten egy olyan, geostratégiai szempontból fontos entitás, amely a hidegháborús korszak mindkét nagyhatalmának felkeltette az érdeklődését. Mind az Egyesült Államok, mind pedig a Szovjetunió számított arra, hogy az újonnan megszületett állam a térségbeli előretolt bástyájává válik majd. Ekkor az Egyesült Államok legfőbb stratégiai célkitűzése a Szovjetunió és a kommunizmus feltartóztatása volt, így természetes volt, hogy Izrael sem válhat a szovjet érdekszféra részévé. Izrael már a kezdetektől az Egyesült Államok támogatását élvezte a térségbeli ellenségeivel szemben, ugyanakkor az 1967-es, harmadik arab–izraeli háborút követően kezdett el kialakulni a két ország között az a különleges kapcsolat, amely a mai napig meghatározó tényezője az amerikai közel-keleti politika döntéseinek. Izrael megalakulása természetesen nem csak a bipoláris világ két pólusának reakcióit váltotta ki. A nagyhatalmi versengéssel párhuzamosan a palesztin lakosságot támogatva a környező arab államok megtámadták Izraelt, így elkezdődött a több évtizeden keresztül tartó arab–izraeli háborúk sorozata.⁶

Az 1949 januárjáig elhúzódó háborúba az Egyesült Államok – főképp az Egyesült Államokban lévő izraeli lobbó hatására – támogatás szintjén avatkozott be: Izrael megkapta azokat a hadfelszereléseket, amelyeket az amerikaiak a fegyveres erők létszámcsökkentése, illetve korszerűsítés miatt kivontak a hadrendből, az Izraellel szemben álló arab országok pedig Anglia, kisebb mértékben pedig Franciaország támogatását élvezték. Az első háborúban az arab országok mind létszám, mind pedig lőerő tekintetében fölényrel rendelkeztek, amelyet a zsidó állam megfelelő harcmodorral egyenlített ki. Az első arab–izraeli háború kirobbanását követően alakították meg az Izraeli Védelmi Erőket, amely kilenc hónapnyi elkeseredett küzdelmet követően győztesként került ki az arab szomszédokkal vívott konfliktusból. Izraelnek sikerült megnövelnie a területét, stabilizálnia az államiságát, valamint megvédenie saját magát.⁷

Az 1956-os szuezi válság kirobbanása tovább mélyítette az arab–zsidó törésvonalat. Az Egyiptomban hatalmon lévő, korrupt Faruk király és az őt jellemző angolbarát politika ellen a Gamal Abdel Nasszer ezredes vezette szabad tisztek követtek el sikeres államcsínyt 1952-ben, megdöntve az uralkodó hatalmát. Az 1954-ben elnökké „kinevezett” Nasszer céljával tűzte ki Egyiptom modernizálását és függetlenné tételét: 1954-re elérte, hogy a brit hadsereg kivonult a Szuezi-csatorna térségéből. Nasszer a modernizálás fontos lépésének tartotta, hogy Egyiptom erőforrások tekintetében is egyre önállóbbá váljon, szükségesnek látta egy vízerőmű megépítését az Asszuáni-gáton. Ehhez az Egyesült Államok és Nagy-Britannia anyagi támogatását kérte, amely államok eleinte támogatták a tervet. 1956 júliusára azonban a két nagyhatalom

⁵ HELLER 2006, 224–232.

⁶ DIÓSZEGI–HARSÁNYI–NÉMETH 1997, 301–338.

⁷ HORVÁTH 5–9.

kifogásolni kezdte a túlzott egyiptomi önállóságot, így Eisenhower bejelentette, hogy az USA mégsem fogja társfinanszírozni a projektet. A nyomásgyakorlás visszafelé sült el, mivel Nasszer nyilvánosságra hozta, hogy Egyiptom a nyugati segítség nélkül, szovjet segítséggel fogja megoldani az erőmű felépítését. A szükséges anyagi erőforrásokat az egyiptomi elnök a Szezei-csatorna államosításával remélte megoldani. A nasszeri politika súlyosan sértette a brit és a francia érdekeket, de az elnök nyílt Izrael-ellenes retorikája a zsidó állam számára is fenyegetést jelentett. A három ország ezért titokban Egyiptom-ellenes koalícióra lépett. A Sínai-félsziget elleni izraeli támadás megfelelő ürügyet adott Franciaország és Nagy-Britannia számára, hogy a „hajózás szabadságának védelmében” birtokba vegyék a Szezei-csatorna térségét, és megkíséreljék eltávolítani Nasszert. Franciaország és Nagy-Britannia közös támadása megroppantotta az izraeli erők ellen még sikeresen ellenálló egyiptomi haderőt. Ekkor azonban a Szovjetunió nukleáris fegyverek bevetésével fenyegette meg a briteket és a franciákat. Mivel az USA éppen elnökválasztásra készült, ezért Eisenhower elnök nem állt ki szövetségesei mellett, arra hivatkozva, hogy nem egyeztették vele a támadást. A britekre és a franciákra az ENSZ oldaláról is nagy nyomás nehezedett, így a konfliktus azonnali békekötéssel zárult, tehát Izrael is kénytelen volt kivonulni az addigra elfoglalt Sínai-félszigetről.⁸

A hatvanas évek elejére az izraeli vezetés legfőbb prioritásává a biztonságos határok megteremtése vált, hiszen az egyre erősödő arab együttműködés, valamint az első két háború tanulságai egyértelművé tették, hogy a zsidó államnak fel kell készülnie egy esetleges többfrontos háborúra. Izrael a fokozódó veszélyeztetettséggel igazolta a Knesszet által jóváhagyott megelőző háború tervét. Az izraeli légierő 1967. június 5-én megkezdte megelőző légitámadásait, amely gyakorlatilag az egyiptomi légierő több mint 60%-ának megsemmisítését, valamint a Sínai-félsziget elfoglalását eredményezte. Az északi arcvonalon folytatott harcok Jeruzsálem elfoglalása, a keleti arcvonalon folytatott harcok pedig a Golán-fennsík stratégiai értéke miatt zajlottak. Tekintettel arra, hogy az arab országok légierejének súlyos veszteségekkel kellett szembenéznie, a háború június 10-én tűzszüneti megegyezéssel és izraeli győzelemmel ért véget. Izrael elfoglalta Egyiptomtól a Gázai övezetet és a Sínai-félszigetet, Szíriától a Golán-fennsíkot, Transzjordániától pedig a Jordán folyó nyugati partján található Ciszjordániát és a vallási szempontból kritikus fontossággal bíró Kelet-Jeruzsálemet. A tűzszüneti megállapodás aláírása után született meg az ENSZ 242. számú határozata, amely sokáig a legmeghatározóbb eleme volt az izraeli terjeszkedés jogi keretrendszerének.⁹

A hatnapos háborúban elért sikereknek köszönhetően Izrael pozíciói igen megerősödtek a térségben. Az arab államok egyre növekvő ellenszenvének jelei voltak a Dél-Libanon irányából érkező terrorcselekmények, valamint a tragikus kimenetelű, 1972-es müncheni olimpia, ahol 11 izraeli sportolót gyilkoltak meg arab terroristák. A hatnapos háborúban az arab országok hadereje hatalmas mértékben meggyengült, így a Szovjetunióhoz fordultak segítségért. Az Izrael által elfoglalt területek visszaszerzéséhez, vagyis Izrael megtámadásához szükség volt a szovjetek támogatására. Az 1973-as negyedik arab–izraeli háború elnevezése onnan fakadt, hogy az arab koalíció a jom kippur (az engesztelés napja) zsidó vallási ünnepen indította meg csapatait Izrael

⁸ DIÓSZEGI–HARSÁNYI–NÉMETH 1997, 301–338.

⁹ HUGHES 2017, 70–75.

ellen. Egyiptom és Szíria már október 5-én, a jom kippur előestéjén felsorakoztatta csapatait, az izraeli hírszerzés pedig még ekkor sem volt képes pontosan körvonalazni, mi fog történni. A háború október 6-án, egyiptomi és szíriai csapatok együttes támadásával kezdődött meg. A kezdeti arab sikerek után a támadások hamar elakadtak, hiszen az izraeli csapatok ellentámadásai sikeresnek bizonyultak, ami azt eredményezte, hogy a Szovjetunió másodkörben is fegyverszállításba kezdett szövetségeseinek. Az október 24-i tűzszünetig a harcok folytatódtak, amelynek aláírását követően végül csak Egyiptom kötelezte el magát véglegesen a béke mellett.¹⁰

A jom kippuri háború után 1975-ben Izrael szomszédságában, Libanonban polgárháború tört ki. A polgárháborúban a palesztinok és a velük szimpatizáló libanoni síita milicisták kerültek szembe a keresztény fegyveres csoportokkal. Izrael eleinte csak eseti rajtaütéseket hajtott végre a Palesztin Felszabadítási Szervezet bejrúti bázisai ellen. Az 1982-es bevonulás (az ötödik arab–izraeli háború) kiváltó oka a nagy-britanniai izraeli nagykövetség elleni merényletkísérlet volt. Ez követően a zsidó állam több tízezer katonával vonul be Libanonba, hogy a Palesztin Felszabadítási Szervezet erőit a határról eltávolítsa. 1985-re Izrael nagyrészt kivonult Libanonból, viszont a határt még évekkel később is ellenőrzése alatt tartotta.¹¹

Az első intifáda 1987-ben gázai fiatalok zavargásával kezdődött meg. Nem véletlen *a kövek háborúja* megnevezés, ekkor még csak kődobálás és gumiabroncségetés szintjén történt az ellenállás gyakorlása, ugyanakkor az egyre jobban terjedő zavargások rávilágítottak a palesztin lakosság elégedetlenségére. A felkelés következő lépcsőfokát az olyan izraeli iparcikkek bojkottja jelentette, mint a textil vagy a cigaretta. Később az Izrael területén dolgozók már a munkahelyüket is bojkottálni kezdték. Látható, hogy az intifáda alulról szerveződött, viszont a vezető szervezetek folyamatos támogatását élvezte.¹²

A zavargások kiváltó oka egy baleset volt, amelyben egy izraeli katonai jármű egy palesztin gépkocsinak ütközött Dzsabalíja menekülttáborában. A balesetben négy palesztin veszítette életét. A hangulat már az elmúlt években is elég feszültnek volt mondható, viszont az incidens után rohamos tempóban terjedt ki az intifáda az összes palesztin területre. Az izraeli rendfenntartó erők könnygáz, gumibot, vízágyú és esetenként éleslőszer bevetésével védekeztek a palesztinok által alkalmazott Molotov-koktélos és improvizált robbanószeres támadások ellen. A szigorú izraeli fellépés nemhogy javított a helyzeten, hanem még erősebb agressziót váltott ki a palesztinokból, illetve a palesztin gyerekeket brutálisan elverő izraeli katonák képe – amelyre a palesztin vezetés tudatosan rá is játszott – a zsidó állam ellen hangolta a világ közvéleményét.¹³

A több mint öt éven keresztül tartó felkelés hivatalos végét az 1993-as oslói megállapodás jelentette, amelynek előzménye egy évekig tartó, eleinte titkos, majd nyilvános tárgyalássorozat volt. A békefolyamat részeként jött létre 1993-ban a Palesztin Hatóság is, amely eredetileg egy átmeneti, ötéves kormányt jelentett volna, de a mai napig Ciszjordánia irányításáért felel.

¹⁰ HOGG 1999, 54–58.

¹¹ DIÓSZEGI–HARSÁNYI–NÉMETH 1997, 301–338.

¹² GOLDSCHMIDT, Jr. 1997, 413–415.

¹³ OMER-MAN 2011.

A békefolyamat legfőbb eredményének számító elvi nyilatkozat aláírását, valamint Jichák Rabin izraeli miniszterelnök és Jasszer Arafat palesztin vezető híres kézfogását a szélsőjobboldali zsidó csoportok árulásnak tekintették.¹⁴ A Baruch Goldstein ortodox zsidó orvos nevéhez fűződő 1994-es hebroni mészárlás, valamint a Jichak Rabin ellen elkövetett 1995-ös merénylet rámutatott, hogy habár a békefolyamat tényleg elindított egy párbeszédet a két fél között, a több évtizede tartó ellenséges viszony, valamint az abból fakadó, felszín alatt megbúvó feszültség nem ért véget.¹⁵

A második intifáda, amelyet gyakran al-Aksza-intifádaként is emlegetnek, a békefolyamat bukását követően, 2000 szeptemberében kezdődött meg, amikor Aríél Sárón akkori izraeli miniszterelnök látogatást tett a Templom-hegyen. Ekkor már elég széles körben elterjedt az a hír, hogy Izrael le akarja rombolni, esetleg át akarja alakítani az al-Aksza mecsetet, amely az iszlám vallás egyik szent helye. Sárón látogatása a vallási helyszínen azt eredményezte, hogy a palesztinok ismételten az intifáda eszközeihez nyúltak, kődobálásba kezdtek, amelyre az izraeli biztonsági erők azonnal reagáltak. Az incidens odáig fajult, hogy az izraeli rendőrök tüzet nyitottak a fiatalokra. Az így is frusztrált helyzetet tovább rontott, hogy Arafat visszalépett a békeajánlattól, tehát gyakorlatilag a felkelés támogatásáról biztosította a lakosságot. A zavargások ezúttal is áttejedtek szinte az összes palesztin területre. A többéves felkelés alatt rengeteg tömeggyilkos és öngyilkos merényletre került sor, amelyben számos civil vesztette életét.¹⁶

A 2000-ben megkezdődött második intifáda végdátuma vitatott, hiszen vannak olyan akadémikusok, akik szerint a felkelés a mai napig tart, csak intenzitásában láthatók kisebb-nagyobb, időszakos különbségek. Az izraeli Meir Amit Hírszerzési és Terrorizmus Információs Központ lezártnak tekinti a második intifádát. Álláspontjuk szerint 2015 szeptemberében, amikor zavargások törtek ki Jeruzsálemben a Templom-hegyen, egy új terrorhullám kezdődött meg. A helyzet szeptember 27-re érte el csúcspontját, amikor több tucat, maszkot viselő palesztin férfi elbarikádolta az al-Aksza mecsetet. Az elkövetők saját készítésű bombákat és köveket kezdtek el dobálni a helyszínen lévő izraeli rendőrökre, akik azoknak a zsidóknak a biztonságáért feleltek, akik a Siratófalnál imádkoztak. A jeruzsálemi zavargások igen gyorsan áttejedtek Izrael számos más területére, majd a palesztin Júdeára és Szamáriára is. A hullám első két hónapja intenzívebbnek volt mondható, majd egészen 2017 decemberéig a támadások mértéke egyenletes értékeket mutatott.¹⁷

Változást az intenzitás tekintetében 2017. december 6-a hozott, amikor Donald J. Trump, az Egyesült Államok elnöke Jeruzsálemet Izrael hivatalos fővárosaként ismerte el. A nyilatkozat nemcsak a palesztin lakosság és a környező arab államok negatív reakcióit váltotta ki, hiszen számos európai ország figyelmeztette az Egyesült Államok elnökét az effajta egyoldalú kijelentések jövőbeli következményeire.¹⁸ Az elismerést követő beszédében Trump visszautalt az 1995-ös, a Kongresszus által megszavazott *Jerusalem Embassy Act* nevű törvényre, amely előírta az amerikai nagykövetség Jeruzsálemben

¹⁴ PARAGI 2010, 5.

¹⁵ SCHWEITZER 2006, 99.

¹⁶ NAGY 2002, 8–11.

¹⁷ Israel Ministry of Foreign Affairs (2019): *Wave of terror 2015–2019*.

¹⁸ *Jerusalem. Trump move prompts negative world reaction* 2017.

történi áthelyezését, továbbá Jeruzsálemet Izrael fővárosának nyilvánította.¹⁹ A Trumpot megelőző adminisztrációk a béke érdekében nem ültették át gyakorlatba a törvényt: félő volt, hogy egy ilyen nagy hatással bíró döntés meghozatala nemcsak a két fél közötti megegyezést veszélyeztette volna, de végleg elmélyítette volna az arab országok Egyesült Államokkal szembeni ellenszenvét is. Trump elnök kijelentését követően nem kellett sokat várni az érintettek reakcióira, a Palesztin Hatóság és a Fatah közösen meghirdette a *harag napját*.

A harag napja nem új jelenség a Szentföldön, hiszen számos alkalommal volt már rá példa. Legutóbbi alkalommal a Hamász arra kérte a palesztin lakosságot, hogy az izraeli börtönökben raboskodók által tartott éhségsztrájk sikerességét segítsék elő egy újbóli harag napjával.²⁰ Trump elnök nyilatkozata után a Fatah és a Palesztin Hatóság közösen szólította fel a palesztinokat a tüntetések megkezdésére. A kooperáció nem volt véletlen, hiszen a két szervezet személyügyileg sok átfedést mutat: mindkét szervezet Mahmúd Abbász, Palesztina jelenlegi államelnöke kezében fut össze. Természetesen a felhívással a palesztin belpolitika szinte összes szereplője egyetértett.

A Hamász egyenesen *Jeruzsálem elleni összeesküvésnek* nevezte a kijelentést, és szorgalmazta egy újabb felkelés megkezdését, amelyet a Jeruzsálem-intifáda névvel illetett. Továbbá azt is hangsúlyozta a szervezet, hogy amennyiben a palesztin belpolitika konszenzusra jut, a palesztinok képesek lesznek a harmadik intifádát hatékonyan felhasználni Izrael végső megsemmisítésének elérésében.²¹

A felhívást követően több ezer palesztin vonult az utcákra USA-ellenes szlogeneket skandálva. Demonstrációs hullám söpört végig Júdeán, Szamárián, Jeruzsálemben és a Gázai övezeten, amely egészen odáig eszkalálódott, hogy több helyszínen összetűzés alakult ki az izraeli biztonsági erők és a tiltakozó palesztinok között. A harag napja a csúcspontját 2017. december 8-án és 9-én érte el. A legtöbb ember Kelet-Jeruzsálemben vonult az utcákra. December 8-án a pénteki imát követően palesztinok ezrei gyűltek össze a Templom-hegy környékén, ahol zászlókat égettek, Izrael-ellenes szlogeneket kiabáltak, továbbá követ dobáltak a helyzetet stabilizálni próbáló rendőröket. Négy izraeli rendőr, valamint számos civil sérült meg az összetűzés során. Kelet-Jeruzsálem központi utcáját, a Salah al-Dint is elfoglalták a tüntetők, ezáltal ellehetetlenítve a közlekedést. A Gázai övezetben az izraeli határ mentén szintén nagy számban tüntettek.²²

A tüntetések során nemcsak ködobálásos, késsel és különböző házi készítésű bombákkal elkövetett támadásokra voltak példák. December 9-én az izraeli Iron Dome légvédelmi rendszer több olyan rakétát észlelt, amelyeket a palesztin területekről lőttek ki. Ezek közül kettő Sderot városába csapódott be, az egyik egy üres óvoda épületét zúzta porrá. December 10-ére a lázongások vesztek intenzitásukból, ekkor már nem folyt olyan mértékű ellenállás, mint a korábbi napokban.²³

¹⁹ Full text of Trump's speech recognizing Jerusalem as capital of Israel 2017.

²⁰ RASGON 2017.

²¹ Palestinian Responses to Donald Trump's Declaration that the United States Recognizes Jerusalem as the Capital of Israel 2017.

²² Palestinian Responses to Donald Trump's Declaration that the United States Recognizes Jerusalem as the Capital of Israel 2017.

²³ MORRIS–EGLASH 2017.

Az izraeli telepespolitika

A Ciszjordániában és a Gázai övezetben folyó izraeli terjeszkedés a palesztin–izraeli konfliktus egyik legkritikusabb pontja. A hatnapos háború óta Izrael hatalmas mennyiségű erőforrást fektetett a telepek létrehozásába mind a lakosság, mind pedig a terület tekintetében. Az 1967-es, harmadik arab–izraeli háborút követő első évtizedben az izraeli Ma'arach-kormány elsősorban az Allon-tervvel összhangban valósította meg telepespolitikáját, amely lényegében a Jordán folyó völgyének anektálását irányozta elő. A Ma'arach-kormány leginkább a palesztinok által ritkán lakott területeken hozott létre új telepeket. A legfőbb cél a stratégiai és biztonsági szempontból fontos területek megszerzése volt (a Jordán folyó völgye, a Hebron régió hegysége és Jeruzsálem szomszédsága). Az 1977-es kormányváltás után, ahol a Likud került ki vezető pártként, változás állt be a telepespolitikával kapcsolatban. Megkezdődött a palesztinok által dominált ciszjordániai területeken való terjeszkedés is. Az 1993-as békefolyamat a telepeket nem érintette, ugyanakkor a hatalom lévő, Rabin vezette munkáspárti kormány alatt a telepek létrehozása folytatódott. A több ezer új lakóépület felépítését a növekvő számú izraeli lakosságra hivatkozva végezték.²⁴

Az izraeli kormány tudatos kampányt folytat azzal kapcsolatban, hogy a lakosságot a Ciszjordániába való költözésre ösztönözze. A kampány leghatásosabb eszköze a pénzügyi támogatás ígérete azok számára, akik az izraeli fennhatóság alatt álló ciszjordániai területeken kezdenek új életet. Izrael hat állami szerve nyújt anyagi segítséget olyan magánszemélyek és vállalkozók számára, akik a telepek valamelyikére költöznek. Ezek a támogatások legfőképp az ingatlanvásárlás és az infrastruktúra-építés során nyújtanak segítséget, viszont a területre vándorlók részesülhetnek tandíjtámogatásban, díjmentes közlekedésben és adócsökkentésben is. Kiemelt figyelmet kapnak a tanárok és a szociális munkások, akik az Oktatási Minisztériumon, illetve a Munka- és Szociálisügyi Minisztériumon keresztül részesülnek ösztönzőkben. A helyi hatóságok finanszírozása a Cionista Világszervezet telepekkel foglalkozó részlegén keresztül történik. A szervezet költségvetésének alapját állami pénzek jelentik, így habár indirekt módon az izraeli kormány támogatásából működnek a telepeken létrehozott hatóságok is, mégis civil szervezetként vannak számon tartva, tehát más szabályozás alá esnek.²⁵

A közigazgatáson keresztül az izraeli kormány ellenőrzést tud biztosítani a telepeken folyó építkezések és ingatlanvásárlások felett is. A helyi közigazgatás kettéosztott az izraeli és a palesztin hatóságok között. Az izraeli hatóságok feladatkörébe tartozik az építkezési engedélyek kiadása, ezáltal pedig gyakorlatilag a ciszjordániai terjeszkedés egyik kulcsfontosságú szereplőjévé válnak. A palesztinok által benyújtott építési engedélyre irányuló kérelmek gyakran elutasításra kerülnek, ezáltal is ellehetetlenítve a palesztin lakosok fejlesztésekre irányuló tervezeit. Az engedély nélküli épületeket az eljáró szervek lerombolják, még abban az esetben is, ha azt magánterületen építették fel.²⁶

²⁴ B'Tselem, 2002.

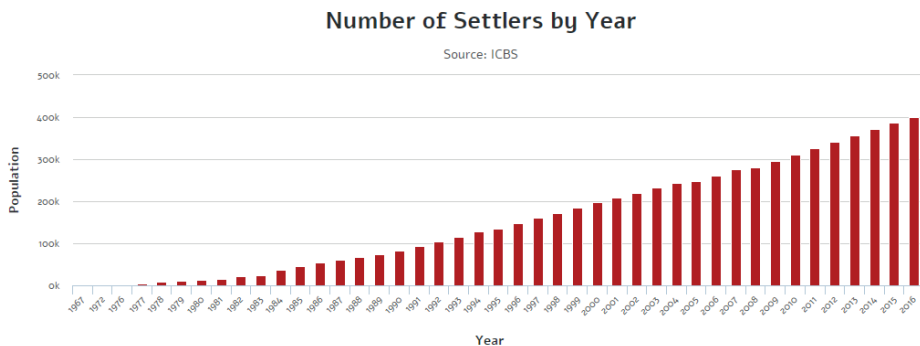
²⁵ B'Tselem, 2002.

²⁶ B'Tselem, 2002.

A különböző telepek között Izrael mára egy 939 km hosszú úthálózatot (network of bypass roads) épített ki, amely a telepek egymás közti, valamint a telepek és Izrael közötti közlekedést valósítja meg. Az úthálózat jelenleg a palesztin területeket több különálló részre osztja, ezáltal is megnehezítve az egységes Palesztina gondolatát. Izrael 2002 júniusában ismertette a biztonsági kerítéssel (palesztin álláspont szerint elválasztó fal) kapcsolatos tervezeteit. A végleges tervezet alapján a kerítés a teljes Ciszjordánia 12,9%-át, vagyis 773 km²-t választott volna le a palesztin területekről. A jelenleg hatályban lévő 1949-es fegyverszüneti vonalakkal az összekötő hálózat körülbelül 20%-ban egyezik meg.²⁷

A terjeszkedés nem véletlenszerűen történik: a telepeket szisztematikusan alakítják ki a palesztin területeken. Izrael a telepek egy részét Jeruzsálem szomszédságában hozta létre annak érdekében, hogy megvalósítsa a Nagy Jeruzsálem (Greater Jerusalem) tervet, amelynek célja a vitatott fennhatóságú Kelet-Jeruzsálem bekerítése. Izrael olvasatában az ország fővárosa az egy és oszthatatlan Jeruzsálem, így nem meglepő, hogy minden eszközzel megpróbálja kiszorítani a palesztinokat a városból.²⁸

A *Peace Now* legfrissebb adatai alapján Ciszjordánia teljes lakosságának 12%-át (399 300 fő) teszik ki az izraeli letelepülők. A zsidó állam Kelet-Jeruzsálemben összesen 12 teleppel, Ciszjordániában pedig 132 teleppel rendelkezik. Izrael megkülönbözteti a kormánya által hivatalosan és az 1990 óta a kormány engedélye nélkül létesített úgynevezett előretolt állásokat (outpost), amelyből a legfrissebb adatok alapján 97 található palesztin területeken.²⁹ A fent látható diagram az izraeli telepések számának alakulását mutatja 1967-től 2016-ig.

1. ábra

Az izraeli telepések száma évekre lebontva (1967–2016)

Forrás: Peace Now: Population

²⁷ JAD 2017.

²⁸ JAD 2017.

²⁹ Peace Now: *Population*.

Az Izrael által létesített telepek jogszerűségét nem csak a palesztinok utasítják el. Az ENSZ számos vonatkozó döntése érinti a telepéspolitikát, beleértve a témában legfrissebb határozatot, az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2334. számú határozatát is, amely egyértelműen kijelenti, hogy a telepek létrehozása szemben áll a nemzetközi jog vonatkozó szabályaival, aláássa a kétállamos megoldás lehetőségét, továbbá hangsúlyozza, hogy a telepeknek nincs jogi érvényessége.³⁰ A határozat elfogadásában számottevő szerepe volt Barack Obama amerikai elnöknek is, hiszen Washington a történelem során először nem élt vétőjogával a Biztonsági Tanács nyíltan Izrael-ellenes határozatának elfogadásánál.³¹

Röviden összefoglalva kijelenthetjük, hogy az Izrael által létesített telepek ellehetetlenítik a béke lehetőségét, megnehezítik a palesztin lakosság életét, okot adnak a palesztinok számára az ellenállásra, és tovább mélyítik az ellentétet a két nép között.

A palesztin népi ellenállás

A palesztin–izraeli konfliktus katonai szempontból egy alacsony intenzitású konfliktusnak mondható,³² amely időközönként külső vagy belső tényezők hatására eszkalálódik, majd ismét visszaáll állandónak mondható szintjére. Belülről érkező tényező volt például Ariél Sárón izraeli miniszterelnök Templom-hegyen tett látogatása, amely a második intifádának a közvetlen kiváltó okává vált, a kívülről érkező hatások közé pedig olyan események sorolhatók, mint Donald Trump amerikai elnök 2017-es nyilatkozata Jeruzsálem izraeli fővárosként való elismeréséről. Bármely irányból érkeznek is ezek az impulzusok, mindenképpen hozzájárulnak a konfliktus intenzitásának hullámzó tendenciáihoz. A két ország közötti katonai összetűzések természetükből adódóan aszimmetrikus jellemzőket viselnek magukon.

Az aszimmetria a palesztinok és az izraeliek vonatkozásában katonai téren a legszembetűnőbb. A hagyományos hadviselést követő izraeli fél mind erő, mind felszereltség tekintetében hatalmas fölényrel rendelkezik a palesztinokkal szemben. Egyértelműen láthatjuk, hogy míg az egyik oldalon a magas szakértelemmel rendelkező és jól felszerelt Izraeli Védelmi Erők áll, addig a palesztin oldalon szervezetlenség és fragmentáció figyelhető meg. Ebből következik, hogy – az aszimmetrikus harcmodorra jellemzően – a palesztinok nem szemtől szembe veszik fel a harcot Izraellel, hiszen ehhez nem rendelkeznek megfelelő katonai képességekkel. A palesztin elkövetők egyszerű, olcsó és gyakran szokatlan eszközöket használnak fel támadásaik során. Ilyenek például a Molotov-koktélos támadások, a gázolások és késeléses merényletek vagy a kődobálással kísért demonstrációk. A rakéták alkalmazása leginkább a Hamászhoz köthető, amely 2006 óta uralja a Gázai övezetet.

A népi ellenállás a palesztinok által átvett olyan eljárás, amely általánosságban az Izrael elleni felkelés népi általi megvalósítását tűzi ki célul. A konfliktus egyik gócpontját az izraeli telepek, tehát a terjeszkedés és az ott élő palesztinok elnyomása

³⁰ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának 2334. számú határozata.

³¹ BEAUMONT 2016.

³² KIS-BENEDEK 2005, 4.

jelenti. Ennek megakadályozása érdekében terjedt el a népi ellenállás, amelynek számos értelmezése alakult ki. Maga az alapelv mindig is jelen volt a palesztinok gondolkodásában, miszerint joguk van saját állam alapítására, és ezért gyakorta próbáltak lépéseket is tenni békés és fegyveres úton egyaránt.

A palesztinok a népi ellenálláshoz való jogukra hivatkozva folytatnak Izrael-ellenes tevékenységet, amely gyakran erőszakos formákat is ölt. A népi ellenállás a független Palesztina létrehozására irányul. Pontos célkitűzéseit csak szereplői viszonyában lehet meghatározni, tehát az ellenállás természete is annak függvényében változik, hogy mely szereplő értelmezésében vizsgáljuk. A békés ellenállás olyan tiltakozó magatartásokat és megmozdulásokat foglal magában, amelyek annak ellenére, hogy ellenséges természetűek, nem alkalmaznak erőszakot. Arra természetesen számos alkalommal volt már precedens, hogy egy békésnek induló tüntetés erőszakossá vált. Ez leginkább annak köszönhető, hogy maguk a résztvevők sem alkotnak homogén közösséget az ellenállás értelmezése tekintetében. A városi tüntetések alapvetően a békés ellenállás kategóriájába tartoznak. Az olyan városok, amelyek az Izrael által felépített fal és annak tervezett útvonalán helyezkedtek el, gyakran megpróbálták a folyamatot protestálással megállítani: volt, amikor sikerült az érintett településeknek az építkezéseket késleltetnie vagy elterelnie. Szintén a békés ellenállás megjelenési formája az éhségstrájk, amely leginkább az izraeli börtönökben fordul elő, és azok embertelen körülményeire hívja fel a figyelmet.³³

A békés ellenálláshoz képest a fegyveres ellenállás résztvevői kisebb százalékban kerülnek ki a civil társadalom köreiből, ugyanakkor mégis egyre többen csatlakoznak a terrrorszervezetek fegyveres tevékenységeihez. Körbehatárolni nehezen lehet, hiszen Izrael sokkal szigorúbban értelmezi a fegyveres ellenállás fogalmát, mint a palesztinok. Általánosságban az Izrael elleni küzdelemben részt vevő olyan militáns csoportokhoz és terrrorszervezetekhez köthető, mint a Palesztin Iszlám Dzsihád vagy az al-Aksza Mártírjai Brigád. A kődobálástól kezdve az öngyilkos merényleteken át egészen a rakéták indításáig minden agresszív tevékenység idetartozik, közös jellemzőjük pedig, hogy nemcsak az izraeli elnyomás ellehetetlenítése, hanem a szemben álló fél erőszakos megfélemlítése is célként jelenik meg, amely gyakran mindkét fél oldaláról rengeteg civil áldozatot követel.

Az ellenállás megvalósításában több, különböző funkciót ellátó szereplő is részt vesz. Ebből következik, hogy egységes célrendszer felállítása nem lehetséges. Ettől függetlenül a célok tekintetében vannak közös kapcsolódási pontok, amelyek leginkább politikai vetületűek, és az egységes nemzet létrehozása köré épülnek. Idetartozik egyértelműen Palesztina felszabadítása, ám abban már jelentős különbségek mutatkoznak, hogy mely szereplő milyen tartalommal tölti meg ezt a célt. A felszabadítás magában foglalhatja a modern kori zsidó bevándorlás előtti Palesztina helyreállítását, de vonatkozhat az 1967 óta Izrael által elfoglalt területek felszabadítására is. A terület visszaszerzéséhez kapcsolódó cél természetesen a palesztin nemzet számára egy független, önmagát meghatározni képes palesztin állam létrehozása. Ennek elengedhetetlen

³³ American Friends Service Committee: *Popular resistance in Palestine*.

eleme az Izraeltől való függetlenedés kivívása, tehát a létrehozott állam feletti szuverenitás gyakorlása.³⁴

Az ellenálláshoz köthetők olyan célok is, amelyek habár állandók és összefüggésben vannak a politikai célokkal, mégis konkrétabbak, szűkebb kategóriába sorolhatók. A palesztin menekültek hazatéréshez való joga tökéletes példa erre. Izrael kikiáltása és az azt követő első arab–izraeli háború eredményeképp a brit mandátumterületként nyilvántartott Palesztina területéről a palesztin lakosság nagy része elmenekült a környező arab országok valamelyikének területére, de voltak olyanok is, akik nyugatra menekültek. Ez a menekültszám a harmadik arab–izraeli háborúig folyamatosan növekedett. A hazatéréshez való jog azt jelenti, hogy ezeknek az első generációs palesztin menekülteknek és az ő leszármazottaiknak joguk van visszatérni hazájukba, sőt, joguk van azokhoz az elvesztett tulajdonokhoz is, amelyeket korábban hátrahagyni kényszerültek.³⁵ A palesztinok számára ez egy szent és sérthetetlen jogosítvány, amelytől senki sem fosztható meg, amennyiben pedig a jogosult akadályoztatva van az érvényre juttatásában, valamiféleképp kompenzálni kell az igényét. Vannak támogatói és kritikusai is a hazatérési jognak. Ellenzői azzal érvelnek, hogy nincs nemzetközi jogi alapja, továbbá megvalósíthatatlan elképzelésnek bizonyul.³⁶

Az izraeli álláspont szerint a hazatérési jognak sem a nemzetközi egyezmények, sem a vonatkozó ENSZ-határozatok, sem pedig a két fél közötti bilaterális megállapodások alapján nincs relevanciája. Egy tanulmány, amely az izraeli külügyminisztérium oldalán is megjelent, leszögezi, hogy az UNRWA által nyilvántartott 3,5 millió palesztin menekült befogadása az öngyilkossággal lenne egyenlő, tehát nem várható el Izraeltől, hogy eleget tegyen a palesztinok által követelt hazatérésnek.³⁷ A kérdés azért kritikus jelentőségű, mert egy olyan ellentétet foglal magában, amely gyakorlatilag feloldhatatlan, hiszen míg Izrael el sem ismeri a palesztin menekültek és azok leszármazottai jogosultságát a hazatérésre, addig a legtöbb palesztin entitás egyetért abban, hogy a hazatéréshez való jogról nem lehet lemondani.

A menekültek hazatéréséhez hasonlóan a konfliktusban Jeruzsálem is kiemelt helyen szerepel. Izrael 1948-ban a város nyugati részét, 1967-ben pedig a keleti részét annektálta, ezáltal megfosztva a palesztinokat a város feletti irányítástól. Izrael 1980-ban fogadta el Jeruzsálemre vonatkozó alaptörvényét (alkotmányos erővel bíró törvények Izraelben), amely egyoldalúan deklarálja, hogy „Izrael fővárosa az egész, egyesített Jeruzsálem”. A törvényt nemcsak a palesztin oldal utasította el: az ENSZ jogellenesnek, érvénytelennek és a közel-keleti békét akadályozó tényezőnek nyilvánította.³⁸ Politikai szempontból a *szent város* az összes palesztin csoport számára ugyanolyan fontossággal bír, függetlenül azok iszlamista vagy szekuláris jellemzőitől. Habár konkrét említést egy politikai program és alapító okirat sem tesz, politikai párbeszédükből egyértelműen következtethetünk arra, hogy Jeruzsálemre a palesztin államiság megteremtésének integráns részeként tekintenek. A Hamász nyilatkozataiban a hangsúlyt a vallási aspektusokra helyezi, a várost a muszlim Palesztina fővárosának

³⁴ KIS-BENEDEK 2005, 4.

³⁵ FERZIGER 2018.

³⁶ SHARNOFF 2008.

³⁷ LAPIDOTH 2001.

³⁸ SCHWEITZER 2003.

tartja. A szent város feletti ellenőrzés kivívása kritikusan fontos eleme a küzdelemnek.³⁹ Az iszlám vallás gyakorlóí számára Jeruzsálem fontos vallási emlékhely. Mekka és Medina után a vallás harmadik szent helye az al-Aksza-mecset, és a Mohamed mennybe emelkedésének emléket állító Sziklamecset is itt található.

A várossal kapcsolatos izraeli intézkedések az évek folyamán a palesztin lakosság ellenállásának katalizátorai voltak. Az izraeli hatóságok a palesztin lakosság és az izraeli arabok ellenállásával találták szembe magukat, amikor 2017 júniusában fém-detektorokat helyeztek el a Templom-hegy bejáratainál. Az intézkedést kiváltó ok egy támadás volt, amelyet három izraeli arab követett el. A támadók két izraeli rendőrt lőttek le. Fegyvereiket becsempészték az al-Aksza-mecsetbe, így sikerült a támadást végrehajtaniuk.⁴⁰ Az intézkedések egyfelől a palesztinok által okozott biztonsági fenyegetésekre adott válaszok, másfelől pedig éppen ezek az intézkedések azok, amelyek még nagyobb ellenállást váltanak ki a palesztin radikálisokból. Olyan patthelyzet ez, amelyből nehezen lehet kiszállni, hiszen amíg az egyik fél nem teszi meg az első lépést (ami vagy az erőszakos cselekmények nullára redukálásával vagy Izrael Jeruzsálemből való visszavonulásával lenne egyenlő), addig a helyzet tovább fog eszkalálódni. Olyan ez, mint egy véget nem érő kör, hiszen az izraeli biztonsági intézkedések addig nem fognak csökkenni, amíg a palesztinok által elkövetett merényletek nem szűnnek meg, viszont ez fordítva is pontosan igaz.

A palesztin népi ellenállás koncepciójához szorosan kapcsolódnak az olyan konkrét követelések is, amelyek a konfliktus aktuális helyzetében a legfőbb politikai célok elérését segítik. Az izraeli biztonsági intézkedések általában a veszély forrásának megszüntetésére irányulnak, ami azt jelenti, hogy a palesztin erőszakos és terror-támadások elkövetőinek elfogása és bebörtönzése, valamint meggyilkolása gyakran előfordul. Mint ahogy azt korábban láthattuk, a palesztinok alapvető joguknak érzik az izraeli elnyomás elleni küzdelmet, így e letartóztatások jogszerűségét is gyakran megkérdőjelezik. Ennek következtében a palesztinokban konkrét célként határozódik meg annak elérése is, hogy az izraeli fogságba került palesztinok szabadon engedését kieszközöljék. Habár ez nem mindig sikeres, az olyan akciókkal, mint az éhségstrájk vagy a különböző tüntetések, engedményeket tudnak elérni. 2017 tavaszán körülbelül 1500 politikai fogoly tartott 40 napos éhségstrájkot, amely az izraeli börtönök ember-telen körülményeire és az ott fogva tartottak alapvető jogainak megsértésére hívta fel a figyelmet. A strájk meghirdetője a Tanzim korábbi vezetője, Marwan Barghouti volt, akít még 2002-ben tartóztattak le az izraeli biztonsági erők, és a mai napig nagy befolyással rendelkezik mind a Fatahon, mind a palesztin lakosságon belül. A rabok követeléseí leginkább a rokonokkal való kapcsolattartás szabályainak enyhítésére irányultak. Követelték az összes izraeli börtön felszerelését nyilvános telefonokkal, kéthavonta esedékes látogatások engedélyezését a családtagok számára, amelyhez hozzátartoznak a másodfokú rokonok is, e látogatások idejének hosszabbá tételét, továbbá hogy lehetőség legyen a családtagokkal fényképek készítésére.⁴¹

³⁹ ABU-AMR 1995.

⁴⁰ *Three Palestinians reported killed in protests in Jerusalem 2017.*

⁴¹ TAHHAN 2017.

A palesztin rabok gyakran elégtelen egészségügyi ellátásnak vannak kitéve az izraeli börtönökben, a raboknak fizetniük kell a saját orvosi ellátásukért is. Vannak olyan források, amelyek szerint előfordul, hogy a betegetől még a vizet is megtagadják. A Palesztin Statisztikai Hivatal adatai alapján 1967 óta több mint 50 palesztin halt meg izraeli börtönökben az egészségügyi ellátás hiányosságai következtében.⁴² Mindezek alapján természetesen kiemelt helyen szerepel az elfogott palesztinok helyzetének javítása is.

Az Izrael által felépített biztonsági kerítés/fal (attól függően, hogy a palesztin vagy az izraeli megnevezését használjuk) szintén kritikus pontja a két nép közötti viszonyoknak. A palesztinok számára egyértelműen követelésként fogalmazódik meg e fal lebontása, hiszen ez azt jelentené, hogy Izrael visszavonul a telepeiről. A nacionalista célkitűzések mellett megjelennek természetesen a szervezeti érdekek is. 2006-ban a palesztin területek vezetése kettévált, így nem hagyhatók figyelmen kívül a Fatah és a Hamász politikai vezető szerepének stabilizálására irányuló törekvések sem. A politikai pártok számára a legfontosabb a lakossági támogatás maximalizálása, és ezzel a fent említett két szervezet sincs másképp. A mérsékeltbb álláspontot képviselő Fatah a békés ellenállás sikerességében bízik, így politikai programját is erre építette fel (habár nem zárja ki a fegyveres ellenállást sem).⁴³ Ezzel szemben a Hamász a Fatah gyengülő helyzetét használja ki, gyakran hangoztatva a rivális párt sikertelenségeit. Egyfajta alternatívaként hirdeti magát a palesztin lakosság számára, aki ha kell, fegyveres úton is képes fellépni az izraeli terjeszkedés és igazságtalanság ellen.⁴⁴

Az imént bemutatott kettősség eredményezi azt, hogy az egyén nem mindig képes különbséget tenni a népi ellenállás békés és erőszakos formái között. Az ellenállás határai nincsenek megszabva, a Fatah nem zárja ki a fegyveres ellenállás lehetőségét, a Hamász pedig gyakran él erőszakmentes eszközökkel is. Ha a palesztin lakosság céljait individuális szinten vizsgáljuk, láthatjuk, hogy leginkább a tenni akarás dominál, ami irányulhat arra, hogy az egyén maga próbál nyomást gyakorolni Izraelre, mivel úgy érzi, hogy a vezető személyek nem képesek hatékonyan fellépni az elnyomó hatalommal szemben. Összességében látható, hogy a népi ellenállás, legyen az békés vagy fegyveres, kormányzati stratégia vagy nemzeti megmozdulás, komplex célrendszerrel rendelkezik, amelyben vannak természetesen egymásnak ellentmondó elemek is, attól függően, hogy mely szereplő céljairól beszélünk. Ebből fakad az ellenállás pontos meghatározásának nehézsége is, hiszen ugyanazt a koncepciót a különböző szereplők más és más tartalommal töltik meg.

Összegzés

A palesztinok által gyakorolt népi ellenállás a palesztin–izraeli konfliktus szerves részét képezi, és talán kijelenthető, hogy az izraeli telepespolitika mellett (hiszen a kettő gyakorlatilag egymás következménye) az egyik legnagyobb akadálya a két fél közötti helyzet stabilizálásának és a megegyezésnek. A népi ellenállás a jelenlegi helyzetben

⁴² TAHHAN 2017.

⁴³ *Profile: Fatah Palestinian movement* 2011.

⁴⁴ KIS-BENEDEK 2005, 59–74.

egyszerre értelmezhető nemzeti ellenállási mozgalomként, fegyveres ellenállásként, valamint egy olyan Izrael-ellenes kampányként, amelyet a palesztin vezető tisztségviselők annak érdekében folytatnak, hogy a lakosságot minél inkább Izrael ellen hangolják, valamint ösztönözzék az izraeli elnyomás és terjeszkedés elleni fellépésre.

Jelenleg egy olyan tudatos Izrael-ellenes kommunikáció látható, amelynek terjesztését a kormányzati kontroll alatt álló média és a 21. század infokommunikációs vívmányainak rohamos terjedése segíti elő. Az ellenállás tekintetében számos kérdés felmerül a szakértők körében. A második intifáda kapcsán megoszlanak a vélemények, hogy a felkelésnek valóban vége lett-e, vagy csak vesztett intenzitásából, és a mai napig tart, hiszen a kétezres évek második felétől sem szűntek meg a palesztinok által elkövetett támadások. Az izraeli álláspont szerint 2015 szeptembere óta egy új terrorhullám tart, amelynek legdominánsabb szereplői azok a magányos elkövetők, akik a palesztin médiában látott ellenséges tartalmak hatására követik el merényleteiket.

2015 szeptembere óta hullámozó intenzitással, de folyamatosan történtek palesztin erőszakos cselekmények. Annak ellenére, hogy 2017 decemberében Trump Jeruzsálemmel kapcsolatos nyilatkozatának következtében nagymértékben megnövekedett az erőszakos incidensek száma, a decembert követő január és február hónapokban mégis az előző hónapokhoz hasonló mennyiségű támadással találkozhatunk. 2017 decemberéhez hasonló kiugrás történt 2018 májusában is, hiszen a *nakba*, vagyis nemzeti gyásznapi közeledtével, valamint az Izraelbe akkreditált amerikai nagykövetség Jeruzsálemben történő hivatalos áthelyezésével a márciusban megkezdődött palesztin tüntetéshullám elérte a tetőfokát.⁴⁵ Véleményem szerint ma már nem intifádák lehetséges kitöréséről van szó, hanem egy folyamatos terrorfenyegetettségéről, amely a különböző belső és külső ingerek hatására időszakosan eszkalálódik.

Az izraeli külügyminisztérium által közölt adatok alapján 2015 októbere óta 77 izraeli állampolgár vesztette életét, 1195 pedig súlyosan megsérült a palesztin terrortámadások során. A támadások magukban foglalnak 203 sikeres és 149 megkísérelt késseléses támadást, 223 lövöldözést, 73 gázolós merényletet, valami 333 olyan támadást, amely során házi készítésű robbanószert alkalmaztak az elkövetők. A nyilvántartások alapján a Gázai övezet irányából 1224 rakétát lőttek ki.⁴⁶

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa 2018 májusában vizsgálóbizottságot állított fel az izraeli túlkapások kivizsgálása érdekében. A tanács 2019 februárjában hozta nyilvánosságra riportját, amely szerint 2018. március 30. és december 31. között – kizárólag a tüntetések helyszínén és alkalmával – az izraeli biztonsági erők által használt éles lőszer 183 palesztin tüntető halálát okozta (köztük 31 gyermek). Az áldozatok közül 29 fő volt tagja valamely palesztin fegyveres szervezetnek. 6106 palesztin tüntető éles lőszer, 3098 pedig egyéb eszközök által sérült meg. Ezzel szemben a vizsgált időszak alatt a tüntetők 4 izraelit sebesítettek meg, a tüntetéseknek izraeli oldalon pedig halálos áldozata nem volt.⁴⁷

A palesztin–izraeli konfliktus tekintetében a hivatalosan előírányzott megoldási javaslat a kétállamos megoldás, amelyet nemcsak a nemzetközi közösség támogat;

⁴⁵ *Wave of terror 2015–2019* (2019).

⁴⁶ *Wave of terror 2015–2019* (2019).

⁴⁷ Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa 2019.

a szemben álló két fél is elismerte a javaslatot.⁴⁸ Azonban azt fontos kiemelni, hogy annak tekintetében, hogy ez milyen határok között valósulna meg, nincs egyetértés a két fél között. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az utóbbi években egyre növekvő számú izraeli telepek mára olyan mélyen belenyúlnak a palesztin területekbe, hogy ma már nemcsak a Ciszjordánia és a Gázai övezet közötti távolság, illetve a köztük szinte lehetetlen átjárás jelenti a legfőbb problémát, hanem a palesztin területekbe beékelődő telepek is. Továbbá a Hamász és a Fatah között húzódó, évtizedes ellenséges viszony, amelynek hatásait még most is érezhetjük, felveti egy egységes palesztin kormány megvalósításának kérdésességét. Izrael évek óta blokád alatt tartja a Gázai övezetet, intézkedéseket vezetett be a személyek ki- és belépése, valamint a termékek szállításának szigorítása érdekében. A szigorítások 2015 óta gyakorlatilag ellehetetlenítették az átjárást a területek között, Gáza GDP-jét a felére csökkentették, valamint 54%-os munkanélküliséget idéztek elő.⁴⁹

Barack Obama hivatali ideje végére teljesen elhidegült az Egyesült Államok és Izrael kapcsolata, így Izrael reménykedve várta Donald Trump beiktatását. A 2016-os amerikai elnökválasztási kampány során Trump „a Közel-Kelet egyetlen igazi demokráciájaként” hivatkozott Izraelre, valamint kampányígéretként fogalmazta meg egy közel-keleti béketerv kidolgozását. Jeruzsálemmel kapcsolatban tett 2017-es nyilatkozatát követően Mahmúd Abbász egyértelműen kijelentette, hogy az Egyesült Államok, mint közvetítő a két nép közötti tárgyalások során, hitelét veszítette, így kérdésessé vált a Trump-adminisztráció békefolyamatban betöltött szerepe. A nemzetközi közösségen belül is egyre élesebb ellentétek alakulnak ki, hiszen az Egyesült Államok és az ENSZ álláspontja egyre messzebb kerül egymástól. Trumpnak köszönhetően két tábor rajzolódott ki: Izrael és az Egyesült Államok, valamint a velük szembe helyezkedő nagyhatalmak, akik nem támogatják (ennyire nyilvánosan) Jeruzsálem izraeli fővárossá tételét. Elnöksége kezdetén úgy tűnt, Trump a béketárgyalást üzleti szempontból fogja megközelíteni, amelyben az *adok-kapok-elmélet* dominál. Amellett, hogy Trump egyoldalúan eldöntötte Jeruzsálem kérdését, hozzátette, hogy nemcsak a palesztin oldal fog „megfizetni”⁵⁰ a békéért, hanem Izraelnek is le kell mondania bizonyos dolgokról.⁵¹ Ugyanakkor két év elteltével még mindig nem egyértelmű, hogy Izrael számára milyen lemondásokkal fog járni a béke megkötése, hiszen amellett, hogy az említett béketerv kidolgozása még mindig folyamatban van, Trump több palesztinellenes intézkedést is bevezetett, amelyek fokozzák a palesztin vezetés Egyesült Államok iránti ellenszenvét.⁵² Összességében kijelenthető, hogy a szemben álló felek akarathiánya, az amerikai–palesztin kapcsolatok drasztikus megromlása, valamint a nemzetközi közösség által tanúsított tehetetlenség teljesen aláássa a béke megkötésének lehetőségét a Szentföldön.

⁴⁸ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának 242. számú határozata.

⁴⁹ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának 242. számú határozata.

⁵⁰ Trump: *Israel will pay 'higher price' in peace talks after embassy move* 2018.

⁵¹ Trump: *Israel will pay 'higher price' in peace talks after embassy move* 2018.

⁵² HOLMES 2019.

Felhasznált irodalom

- ABU-AMR, Ziad (1995): The Significance of Jerusalem. A Muslim Perspective. *Palestine-Israel Journal of Politics Economics and Culture*, Vol. 2. No. 2. Elérhető: www.pij.org/details.php?id=646 (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- American Friends Service Committee: Popular Resistance in Palestine. Elérhető: www.afsc.org/resource/popular-resistance-palestine (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának 2334. számú határozata. Elérhető: www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának 242. számú határozata. Elérhető: www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/IP%20S%20RES%20242.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének 181. számú határozata. Elérhető: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7F0AF2BD897689B785256C330061D253> (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa (2019): *Report of the independent international commission of inquiry on the protests in the Occupied Palestinian Territory*. 02. 25. Elérhető: www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/ColOPT/A_HRC_40_74.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- BEAUMONT, Peter (2016): US abstention allows UN to demand end to Israeli settlements. *The Guardian*, 12. 23. Elérhető: www.theguardian.com/world/2016/dec/23/us-abstention-allows-un-to-demand-end-to-israeli-settlements (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- B'Tselem (2002): *Land Grab: Israel's Settlement Policy in the West Bank*. Elérhető: www.btselem.org/publications/summaries/200205_land_grab (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- DIÓSZEGI István – HARSÁNYI Iván – NÉMETH István szerk. (1997): *20. századi egyetemes történet 1945–1995*. Budapest, Korona Kiadó. 301–338.
- FERZIGER, Jonathan (2018): Why Palestinians Demand a 'Right of Return' to Israel, *Bloomberg*, 05. 14. Elérhető: www.bloomberg.com/news/articles/2018-05-14/why-palestinians-demand-a-right-of-return-to-israel-quicktake (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Full text of Trump's speech recognizing Jerusalem as capital of Israel (2017). *The Times of Israel*, 12. 06. Elérhető: www.timesofisrael.com/full-text-of-trumps-speech-recognizing-jerusalem-as-capital-of-israel/ (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- GOLDSCHMIDT, Arthur (1997): *A Közel-Kelet rövid története*. Budapest, Maecenas Könyvek. 413–415.
- HELLER, Joseph (2006): Bernadotte's mission to Palestine (1948). *Middle Eastern Studies*, Vol. 20. No. 4. 224–232. Elérhető: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00263208408700608?journalCode=fmes20 (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.) DOI: <https://doi.org/10.1080/00263208408700608>
- HOGG, Ian V. (1999): *Az izraeli hadigépezet*. Kaposvár, Holló és Társa Kiadó. 54–58.
- HOLMES, Oliver (2019): Why Trump's Middle East peace plan is just a sideshow. *The Guardian*, 01. 01. Elérhető: www.theguardian.com/us-news/2019/jan/01/

- [donald-trump-middle-east-peace-plan-israel-palestine](#) (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- HORVÁTH J. Csaba: *Az arab–izraeli háborúk tapasztalatai a haderőnemek és fegyvernemek alkalmazásának tükrében*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. Elektronikus jegyzet. 5–9. Elérhető: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/arab_izraeli_haboruk.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- HUGHES, Matthew (2017): Hat nap, amely megrázta a Közel-Keletet. *BBC History*, Vol. 7. No. 6. 70–75.
- Israel Ministry of Foreign Affairs (2019): *Wave of Terror 2015–2019*. Elérhető: <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Wave-of-terror-October-2015.aspx> (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- JAD, Isaac (2017): Jewish Settlement in the Israeli Occupied State of Palestine Undermining Authentic Resolution of the Israeli Palestinian Conflict. *Palestine-Israel Journal*, Vol. 22. No. 2–3. Elérhető: www.pij.org/details.php?id=1782 (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Jerusalem: Trump move prompts negative world reaction (2017). *BBC News*, 12. 07. Elérhető: www.bbc.com/news/world-middle-east-42250340 (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- KIS-BENEDEK József (2005): *A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései*. Doktori értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- KIS-BENEDEK József (2005): A palesztin politika Arafat után. *Felderítő Szemle*, 4. évf. 1. sz. 59–74. Elérhető: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2005-1.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- KIS-BENEDEK József (2002): A palesztin–izraeli konfliktus. *Felderítő Szemle*, 1. évf. 1. sz. 61–86.
- KISS J. László (2003): *Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón*. Budapest, Teleki László Alapítvány.
- LAPIDOTH, Ruth (2001): *Do Palestinian Refugees Have a Right to Return to Israel?* 01. 15. Elérhető: www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/do%20palestinian%20refugees%20have%20a%20right%20to%20return%20to.aspx (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- MORRIS, Loveday – EGLASH, Ruth (2017): Israeli jets hit Gaza following rocket fire, as protests surge in wake of Trump announcement. *The Washington Post*, 12. 08. Elérhető: www.washingtonpost.com/world/middle_east/palestinians-vent-their-fury-on-day-of-rage-against-trumps-jerusalem-move/2017/12/08/b89bed3a-db96-11e7-a241-0848315642d0_story.html?utm_term=.a5448e89c65f (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- NAGY Levente Balázs (2002): A második intifáda kitörése és első másfél éve. *Européer – Nemzetközi Kapcsolatok*. Elérhető: www.europeer.hu/tanulmany/nagy_masodikintifada2002.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- OMER-MAN, Michael (2011): The Accident That Sparked the Intifada. *The Jerusalem Post*, 12. 04. Elérhető: www.jpost.com/Features/In-Thespotlight/The-accident-that-sparked-an-Intifada (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- RASGON, Adam (2017): Hamas calls for a day of rage in support of hunger strikes. *The Jerusalem Post*, 05. 25. Elérhető: www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/

- Hammas-calls-for-day-of-rage-in-support-of-hunger-strikers-493917 (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- PARAGI Beáta (2010): Az oslói békefolyamat és a palesztin autonómia kurdarcának okai. *Grotius* 5. Elérhető: www.grotius.hu/doc/pub/QRPRGR/2010_117_paragi_beata_az_osloi_bekefolyamat.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Peace Now (2019): *Population*. Elérhető: <http://peacenow.org.il/en/settlements-watch/settlements-data/population> (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Profile: Fatah Palestinian movement (2011). *BBC News*, 06. 16. Elérhető: www.bbc.com/news/world-middle-east-13338216 (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- SHARNOFF, Michael (2008): Palestinian 'Right to Return' Is Not 'Inalienable'. *Jewish Policy Center*, 10. 13. Elérhető: www.jewishpolicycenter.org/2008/10/13/palestinian-right-of-return-is-not-inalienable/ (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- SCHWEITZER András (2006): *Az átalakuló Izrael. Palesztina-konfliktus és a Jeruzsálem-kérdés*. PhD-disszertáció. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem. Elérhető: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/138/1/schweitzer_andras.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- SCHWEITZER András (2003): Jeruzsálem nemzetközi jogi státusa. Politikai dokumentumok és értelmezések. *Külügyi Szemle*, 2. évf. 1. sz. 62–79. Elérhető: http://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2003__1schweitzer.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- TAHHAN, Zena (2017): Palestinian prisoners launch mass hunger strike. *Al Jazeera*, 04. 17. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2017/04/palestinian-prisoners-launch-mass-hunger-strike-170416173501861.html (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center (2017): *Palestinian Responses to Donald Trump's Declaration that the United States Recognizes Jerusalem as the Capital of Israel*. 12. 11. Elérhető: www.terrorism-info.org.il/en/palestinian-responses-donald-trumps-declaration-united-states-recognizes-jerusalem-capital-israel-updated-december-10-2017/ (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Three Palestinians reported killed in protests in Jerusalem, West Bank (2017). *The Times of Israel*, 07. 21. Elérhető: www.timesofisrael.com/palestinian-teen-reported-killed-as-protests-draw-to-a-close-in-jerusalem/ (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)
- Trump: Israel will pay 'higher price' in peace talks after embassy move (2018). *The Times of Israel*, 08. 22. Elérhető: www.timesofisrael.com/trump-israel-will-pay-higher-price-in-peace-talks-after-embassy-move/ (A letöltés dátuma: 2019. 03. 29.)